

Danijel Kastelic
državni svetnik

Številka: 172-01-14/2019/8
Ljubljana, 22. 1. 2020

Gospod
Alojz Kovšca
predsednik Državnega sveta

Zadeva: Pobuda za seznanitev z Odgovorom Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije na Vprašanji glede števila in strukture prejemnikov invalidskih pokojnin, ki so nižje od zneska minimalnega dohodka oziroma nižje od 300 evrov, ter razpravo o problematiki invalidskih pokojnin in nadomestil za telesno okvaro na pristojni Komisiji Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Na podlagi 68. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) dajem **pobudo, da se z Odgovorom Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje na moji Vprašanji glede števila in strukture prejemnikov invalidskih pokojnin, ki so nižje od zneska minimalnega dohodka oziroma nižje od 300 evrov, seznanijo pristojna Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide in ob tem opravi podrobnejšo razpravo o problematiki invalidskih pokojnin in nadomestil za telesne okvare.**

Obrazložitev:

Vprašanji glede števila in strukture prejemnikov invalidskih pokojnin, ki so nižje od zneska minimalnega dohodka oziroma nižje od 300 evrov, sta bili predloženi v obravnavo Državnemu svetu v okviru 24. seje Državnega sveta 11. 12. 2019. Vprašanji sta se nanašali na število upravičencev do invalidske pokojnine, ki navedeno pokojnino prejemajo v znesku, ki je nižji od trenutno veljavnega zneska minimalnega dohodka (402,18 evra), oziroma v znesku, nižjem od 300 evrov. Vprašanji sta se dotikali tudi strukture prejemnikov navedenih pokojnin (vzrok nastanka invalidnosti, dopolnjena pokojninska doba, starost, spol).

Državni svet je vprašanji podprl in jih posredoval Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ) v proučitev. Iz odgovora ZPIZ, ki ga je Državni svet prejel 24. 12. 2019, izhaja, da je prejemnikov invalidskih pokojnin (brez upoštevanja užitvalcev sorazmernih delov pokojnin) z manj kot 402,18 evra pokojnine skupaj 18.055 (s povprečno pokojninsko dobo 16,1 leta in boleznijo kot najbolj pogostim vzrokom za invalidsko upokožitev; v strukturi prejemnikov prevladujejo moški; prejemniki s 15–24 leti dopolnjene pokojninske dobe in tisti, ki so stari med

55–74 let). Kar se tiče prejemnikov invalidskih pokojnin (brez upoštevanja uživalcev sorazmernih delov pokojnin), ki so nižje od 300 evrov, pa je po podatkih ZPIZ slednjih vsega skupaj 3.536, s povprečno pokojninsko dobo 14 let. Tudi v tej skupini prevladujejo tisti, ki so se invalidsko upokojili zaradi bolezni. V strukturi prejemnikov tudi tu prevladujejo moški, največ prejemnikov se nahaja v skupini s 5–14 let dopolnjene pokojninske dobe, sledi jim skupina upokojenih s 15–24 let dopolnjene pokojninske dobe. Največ prejemnikov se nahaja v starostni skupini 55–74 let.

Ne glede na to, da je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ažurno, pregledno in informativno pripravil odgovore na zastavljena vprašanja, so zaskrbljujoči podatki, ki so v njih navedeni. Dejstvo je, da postaja čedalje bolj aktualno vprašanje odstopanja zneskov najnižjih invalidskih pokojnin od osnovnega zneska denarne socialne pomoči oziroma minimalnega osebnega dohodka (trenutno 402,18 evra), kaj šele v primerjavi z ravniyo minimalnih življenjskih stroškov. Invalide kot eno od ranljivih skupin prebivalstva se zaradi neaktivnosti države in ostalih ključnih deležnikov na področju invalidskega zavarovanja čedalje bolj potiska proti dnu socialne lestvice. Kar je zlasti nesprejemljivo zaradi dejstva, da večina prejemnikov invalidske pokojnine na nastanek svoje bolezni ali drugih razlogov za pridobitev statusa invalida nima vpliva.

Ker je bila celovita reforma sistema invalidskega zavarovanja napovedana že v 2012, predlagam, da spričo pridobljenih podatkov ZPIZ-2 pristojna Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide obravnava odgovor ZPIZ na moji vprašanji in se pri tem v razpravi podrobneje posveti ne samo vprašanju primernosti višine invalidskih pokojnin, ampak tudi diskriminatorne in ne celovite ureditve nadomestil za telesne okvare, na kar je bilo v okviru Državnega sveta prav tako že opozorjeno na podlagi svetniških vprašanj in pobud, prav tako pa tudi v okviru razprav na pristojni Komisiji Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot tudi plenumu Državnega sveta.

Kot je bilo opozorjeno že v Pobudi državnega svetnika Tomaža Horvata za takojšnjo pripravo in uveljavitev predpisov s področja varstva invalidov, ki bodo na novo uredili postopke ugotavljanja vrste in stopnje telesnih okvar, v aprilu 2019, od uveljavitve Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 23/17, 40/17 in 65/17; v nadaljevanju: ZPIZ-2) s 1. 1. 2013 invalidnina za telesno okvaro ne sodi več med pravice, določene z navedenim zakonom, saj naj bi se jo uredilo neodvisno od sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, in sicer enotno za vse posameznike, ne zgolj za zavarovance, pri katerih je zaradi telesne okvare ugotovljena zmanjšana delovna zmožnost. Postopke ugotavljanja vrste in stopnje telesnih okvar naj bi se tako uredilo v posebnih predpisih s področja varstva invalidov. Sprejem slednjih predvideva 403. člen ZPIZ-2, ki v drugem odstavku določa, da se do uveljavitve navedenih novih predpisov s področja varstva invalidov kot podlaga za določanje vrst in stopenj telesnih okvar še vedno uporablja že zdavnaj zastarel Samoupravni sporazum o seznamu telesnih okvar (Uradni list SFRJ, št. 38/83 in 66/89).

Navkljub nekaj poskusom ureditve navedene problematike še pred 2010 (ustanovitev delovne skupine v 2003 in poskus izvedbe analize trenutnega stanja tega področja v

2008 in 2009), tudi po sprejemu ZPIZ-2 v 2012 to področje ostaja neurejeno, v veljavi pa zastareli samoupravni sporazum.

Zavarovanci iz naslova invalidskega zavarovanja so tako do sprejema novih predpisov v skladu s 403. členom ZPIZ-2 (skrajni rok za sprejem je bil 1. 1. 2015) lahko upravičeni do invalidnine zgolj v primeru, ko gre za telesne okvare, ki so nastale zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. K temu napotuje 429. člen ZPIZ-2 v povezavi z določbami 143. do 149. člena ZPIZ-1.

Tisti zavarovanci, ki so v preteklosti vplačevali prispevke za invalidsko zavarovanje, a njihova trenutna ali novo nastala telesna okvara ni povezana s poškodbo pri delu ali poklicno boleznijo, so torej na podlagi trenutne ureditev v neenakopravnem položaju glede možnosti uveljavljanja pravice do kakršnegakoli nadomestila za telesno okvaro. Tako so za pravico do izplačila invalidnine za telesno okvaro na primer prikrajšani tudi zavarovanci, ki potrebujejo agresivno obsevalno terapijo, kemoterapijo ali morebitne presaditve organov in tkiv.

Seznam telesnih okvar bi bilo torej nujno treba čim prej spremeniti in dopolniti na podlagi novih terapevtskih pristopov in ugotovitev o posledicah posameznih (sodobnih) medicinskih posegov in zdravljenj (npr. rakavih obolenj). Prav tako bi se morale nemudoma pristopiti k celoviti ureditvi področja telesnih okvar, saj trenutni predpisi ne zagotavljajo enakopravne obravnave vseh oseb s telesnimi okvarami in ne nudijo podlage za uveljavitev pravic iz invalidskega zavarovanja. K sprejemu navedenih predpisov je ponovno pozval tudi Varuh človekovih pravic Republike Slovenije v priporočilu št. 37, zapisanem v Štiriindvajsetem rednem letnem poročilu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2018.

Ministrstvo za zdravje je sicer v svojem odgovoru na Pobudo državnega svetnika Tomaža Horvata za takojšnjo pripravo in uveljavitev predpisov s področja varstva invalidov, ki bodo na novo uredili postopke ugotavljanja vrste in stopnje telesnih okvar, navedlo, da je bila na tem področju ustanovljena posebna ekspertna skupina, katere delo naj bi se zaključilo že marca 2019, ko naj bi bil navedeni pravilnik posredovan v javno razpravo, a se to še ni zgodilo.

Na podlagi vsega navedenega predlagam, da pristojna Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide opravi strokovno razpravo ključnih deležnikov o problematiki invalidskih pokojnin in nadomestil za telesne okvare. Ključni namen je opredelitev možnih rešitev (lahko tudi alternativnih in neodvisnih od posega v ZPIZ-2) v zvezi s ključnimi problemi, s katerimi se soočajo zavarovanci in upravičenci iz naslova invalidskega zavarovanja ter osebe s telesnimi okvarami. Rešitve se naj nato v čim krajšem času tudi implementira.

Državni svetnik
Danijel Kastelic, l.r.

Priloge:

- Sklep Državnega sveta k Vprašanju državnega svetnika Danijela Kastelica glede števila in strukture prejemnikov invalidskih pokojnin, ki so nižje od zneska minimalnega dohodka oziroma nižje od 300 evrov, z dne 11. 12. 2019
- Odgovor Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije na Vprašanje državnega svetnika Danijela Kastelica glede števila in strukture prejemnikov invalidskih pokojnin, ki so nižje od zneska minimalnega dohodka oziroma nižje od 300 evrov, z dne 24. 12. 2019
- Sklep Državnega sveta k Pobudama državnega svetnika Tomaža Horvata za takojšnjo pripravo in uveljavitev predpisov s področja varstva invalidov, ki bodo na novo uredili postopke ugotavljanja vrste in stopnje telesnih okvar, z dne 10. 4. 2019
- Odgovor Ministrstva za zdravje na Pobudi državnega svetnika Tomaža Horvata za takojšnjo pripravo in uveljavitev predpisov s področja varstva invalidov, ki bodo na novo uredili postopke ugotavljanja vrste in stopnje telesnih okvar, z dne 8. 5. 2019